

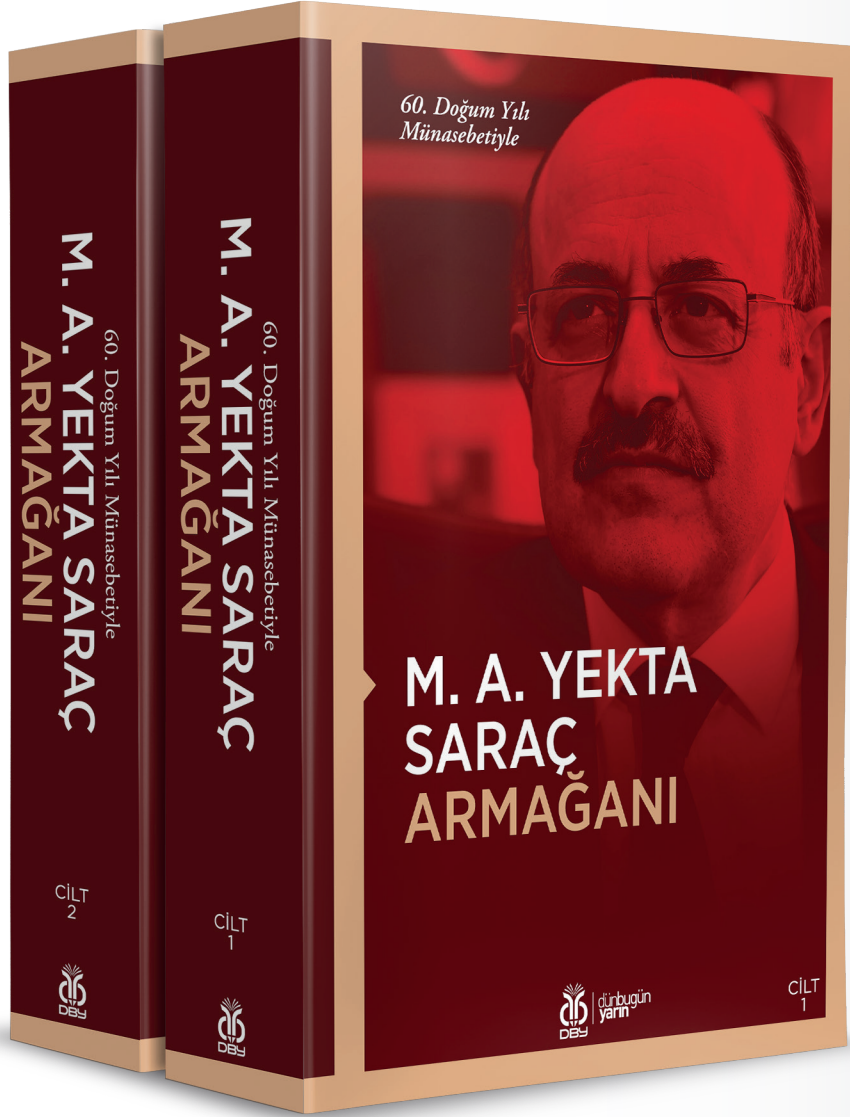
*60. Doğum Yılı
Münasebetiyle*

**M. A. YEKTA
SARAÇ
ARMAĞANI**

dünbugün
yarın

CİLT
1

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 307

Edebiyat: 152

ISBN 978-625-6432-18-5 (takım)

978-625-6432-19-2 (cilt 1)

Sertifika No: 52315

1. Baskı: İstanbul, 2023

Editörler:

Mücahit Kaçar - Sadık Yazar - Ömer Arslan

İsmail Güleç - Songül Aydın Yağcıoğlu - Türkân Alvan

Müslüm Yılmaz - Fatih Odunkıran - Fatih Tıgılı - Ahmet Yenikale

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Sayfa/Kapak Düzeni:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.

(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

60. Doğum Yılı Münasebetiyle Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç Armağanı (Cilt 1)

Editörler: Mücahit Kaçar (Prof. Dr.), Sadık Yazar (Prof. Dr.), Ömer Arslan (Dr. Öğr. Üyesi), İsmail

Güleç (Prof. Dr.), Songül Aydın Yağcıoğlu (Doç. Dr.), Türkân Alvan (Doç. Dr.), Müslüm Yılmaz (Doç.

Dr.), Fatih Odunkıran (Dr. Öğr. Üyesi), Fatih Tıgılı (Dr. Öğr. Üyesi), Ahmet Yenikale (Dr. Öğr. Üyesi)

İstanbul : DBY Yayınları, 2023.

628 s. ; 16,0 x 23,5 cm (DBY Yayınları ; No. 307)

ISBN 978-625-6432-19-2 (cilt 1) 978-625-6432-18-5 (takım)

1- Edebiyat 2- Biyografi 3- Hatıra 4- Armağan

Bu kitapta yer alan makalelerin ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Takdim	11
M. A. Yekta Saraç, Hayatı ve Eserleri	13
M. A. Yekta Saraç ile Mülakat.....	23

HATIRA YAZILARI

İnsan İnsanın Ufkudur.....	35
<i>M. Fatih Andi</i>	
Prof. Dr. Yekta Saraç	43
<i>Nihat Berker</i>	
Yekta'ya Mektup.....	45
<i>Musa Duman</i>	
Geçmiş Zaman Olur ki.....	51
<i>Bayram Ali Kaya</i>	
Az Kelimeyle	55
<i>Zeliha Koçak Tufan</i>	
M. A. Yekta Saraç	57
<i>Sezer Komsuoğlu</i>	
Emek, İnanç ve Bilim: Yekta Saraç Hoca'ya Dair Notlar... ..	61
<i>Ayşegül Komsuoğlu Çıtıpıtıoğlu</i>	
Yekta Saraç Bey'in Babası Mehmet Emin Saraç Hocaefendi Hakkında.....	65
<i>Halil İbrahim Kutlay</i>	

Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç.....	71
<i>Hasan Mandal</i>	
İz Bırakan Bir Başkan Olarak Yekta Hoca.....	75
<i>Mehmet Şişman</i>	

MAKALELER

Şeyh Galib'in Bir Gazelinde İki Mesele.....	87
<i>Namık Açıkgöz</i>	
Bilinmeyen Hurûfi-Bektaşî Bir Şair: Fakrî ve Şiirlerindeki Hurûflik Göstergeleri.....	97
<i>Ahmet Akdağ</i>	
Klasik Türk Şiirinde Nidânın Edebî Sanatlara Katkısı.....	113
<i>Türkan Alvan</i>	
Erken Dönem Fars Şiirinde Gökyüzü Tasavvurunun Mitoloji ve İnanç Boyutu ve Bu Boyutun Şiire Yansıması.....	141
<i>Sadık Armutlu</i>	
Kınalızâde Alî Çelebi'nin Muammeyâtı.....	187
<i>Ömer Arslan</i>	
Süleyman Nahîfî'nin Âdâb-ı Tarîkat ve Kavâ'id-i Hakikat Mesnevisi.....	225
<i>Gıyasettin Ateş</i>	
Karamanlı Nizâmî Divanındaki Farsça Şiirler.....	261
<i>Ümran Ay Say - Merve Günan</i>	
Hasan Şevkî ve Tercümân-ı Hakikat ile Saadet Gazetelerindeki Şiirleri.....	321
<i>Yaşar Aydemir - Fatih Yerdemir</i>	
Osmanlı Şuarâ Tezkirelerinde Kafiyeler.....	365
<i>Songül Aydın Yağcıoğlu</i>	
Hayâlî'nin "Tecâhül-i Ârifeyn" Şiiri.....	395
<i>H. Dilek Batislam</i>	
Gramerin İşârî Yorumu: İbn Acîbe'nin Futûhâtü'l-Kudsîyye fi Şerhi Metni'l-Âcurrûmiyye Adlı Şerhi.....	411
<i>Uğur Boran</i>	

Hüseyin Vassâf Bey'in "Bursalı Mehmed Tâhir Bey" Adlı Eseri.....	443
<i>Âdem Ceyhan - Rumeysa Nur Ertaş</i>	
Müneccimbaşı Ahmed bin Lutfullah el-Mevlevî Dede'nin Risâle fi'l-Kinâye ve't-Ta'rîz Adlı Eseri.....	481
<i>Süleyman Çaldak</i>	
Mütekellimin Belâgatı Yeniden Yorumlanabilir mi?.....	505
<i>Abdülkadir Dağlar</i>	
İbnü'l-Baytâr'ın el-Müfredât'ının Tercüme ve Osmanlı Tıp Literatürüne Etkisi.....	521
<i>Nuray Demir Öztürk</i>	
Bir Astronomi Terimi Olarak "Nazar".....	539
<i>Sebahat Deniz</i>	
Âşıkpaşazâde Tarihi'ndeki Bazı Kelimeler Üzerine Etimolojik Notlar.....	571
<i>Hayati Develi</i>	
Osman Reşer'in Berlin ve Leipzig Kütüphanelerine Sattığı Yazmalara Dair Bazı Tespitler.....	595
<i>Güler Doğan Averbek</i>	

[CİLT 2]

16. Yüzyıldan Satıraltı Türkçe Bir Sözlük: Mecmû'u'l-Lugât.....	9
<i>Eren Ertürkoğlu</i>	
1467'de Muhammed'in Yazdığı Manzum Sîret'te Bedir Savaşı'nın Tarihî Gerçekliği.....	31
<i>Hasan Ali Esir</i>	
"Bir Yiğın Aynadan Bir Kâinat İçinde" Huzur Romanını Okumak.....	55
<i>Sevim Güldürmez</i>	
İstiklal Marşı'nın Nazım Biçimi ve Türü Üzerine Bir Teklif.....	65
<i>İsmail Güleç</i>	
Kaderine Terk Edilmiş Bir Arşiv: Redhouse'un Evrâk-ı Metrûkesi ve Bize Söyledikleri.....	71
<i>Nagihan Gür</i>	

Şeyh Gâlib ve Esrâr Dede'nin "Zuhûr Eyleyler" Redifli Gazellerine Göre Asliyyet ve Fer'iyet.....	99
<i>Osman Horata</i>	
Mısır'da Türkçe ve Eğitimi	113
<i>Ekmeleddin İhsanoğlu</i>	
19. Asır Şârih ve Âlimlerinden Yusuf Sıdkî Mardinî ve Mehâsinü'l-Hüsâm Adlı Nevâbiğu'l-Kelim Şerhi	153
<i>İsmet İpek</i>	
Şiir Fenni Hakkında Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Eser: Ahmed b. Hudaydâd Tarâzî'nin Fününü'l-Belâga'sı	177
<i>Irmak Kaçar</i>	
"Nükte"nin Olumsuz Anlamları Üzerine Bazı Dikkatler.....	191
<i>Mücahit Kaçar</i>	
"Kalmadı" Redifli Bir Şiir ve Üç Şair: Askerî, Bâkî, Ruhsatî.....	203
<i>Hasan Kaplan</i>	
Bir Eser İki Yazar: Menâkıb-ı Üveys el-Karanî Adlı Eser Kime Aittir?.....	251
<i>Rabia Kara - Bilal Alpaydın</i>	
Osmanlı Ulemasının Refah Arayışı: "Devlet Kaza Yanındadır" Meseli Üzerine.....	271
<i>Yasemin Karakuş</i>	
Fuzûlî ile Şeyh Gâlib Arasında "Leylâ" yahut Maşuk Dilinden.....	287
<i>Olca Kocatürk</i>	
İstilahî Çerçeveden Şarihin Efrâdını Câmî' İstişhâd İlkesine Bakış.....	297
<i>Kenan Mermer</i>	
16. Yüzyıldan Bir Müfredât Kitabı: Hasan b. Abdurrahmân'ın Mâ-Lâ Yesa'u't-Tabîbe Cehlulu Tercümesi.....	323
<i>Sibel Murad</i>	
Esrâr Dede'nin Gözünden Âşık ve Hasan Çelebilere Bakmak yahut Sitemkâr Bir Tenkidin Tahlili	345
<i>Fatih Odunkıran</i>	

XVI. Yüzyıl Şairlerinden Yümnî'nin Mülâzemet Talebiyle III. Murad'a Sunduğu Şikâyet-Nâme.....	365
<i>Uğur Öztürk</i>	
Emrî Dîvânı'nda Bir Üslup Özelliği Olarak Redde Dayalı Hüsn-i Ta'lîl Sanatı	379
<i>Bahir Selçuk</i>	
Marjinaler Arasında Ilımlı Bir Sûfi: Dede Ömer-i Rûşenî.....	405
<i>Oğuzhan Şahin</i>	
Diyarbakırlı Saîd Paşa'nın Derlediği Şiir Antolojisi: Encümen-i Şu'arâ yahut Müntehabât-ı Eş'âr.....	429
<i>Ahmet Tanyıldız</i>	
Necâtî'de Anlam'ın Doğuşu ve Yazı'daki Macerası.....	447
<i>Dursun Ali Tökel</i>	
Belâgat-i Osmâniyye Etrafındaki Tartışmaların Kelam (İtikat-İlahiyat) Alanına Taşınması: Mahmud Esad'ın İtmâm-ı Temyîz Adlı Risalesi.....	467
<i>Ömer Uyan</i>	
Nevâyî'nin Garâyibü's-Sıgar'ında Tek Bir Söz Sanatına (Tecâhül-i Ârif, Teşbih, Temsîlî Teşbih, İade ve Tekrîr) Dayalı Gazelleri.....	487
<i>Sevgi Yavuz Oduncu</i>	
Osmanlı Telif Geleneğinde İstilahî ve Amelî Yönden Tercüme ve Şerh İlişkisi.....	499
<i>Sadık Yazar</i>	
21. Cilt Özelinde Hamza-Nâme'nin Muhtevâsına ve Sözvarlığına Bakış.....	531
<i>Muhammet Yelten</i>	
Bursalı Mehmed Tâhir'in Risâle-i Haseneyn Adlı Eseri.....	557
<i>Müslüm Yılmaz</i>	
Şerhin Metninden Metnin Şerhine: Türkçe Şerhlerden Hareketle Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyasına Katkılar IV.....	579
<i>Ozan Yılmaz</i>	

Takdim

*Fahr-i erbâb-ı ma'ârif zübde-i dânişverân
İlm-i âdâbide yektâ fenn-i inşâda ferîd*
(Antepli Aynî)

Elinizdeki kitap, bu çalışmanın editörlüğünü yapan her bir öğrencisinin ve kitaptaki yazarların çoğunun hayatında özel bir yeri olan, hepsinin şahsi ve akademik hayatına bir şekilde dokunan, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne ve Yükseköğretim Kurulu'na değer katan kıymetli hocamız Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç'a naçiz bir armağan sunmak fikri ve niyetinin meyvesidir.

Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Eski Türk Edebiyatı kürsüsünde birçok öğrenci yetiştirip Klasik Türk Edebiyatı alanında başta belagat olmak üzere farklı konulardaki çalışmalara referans olan kıymetli kitaplar ve makaleler kaleme aldıktan sonra yıllarca Yükseköğretim Kurulu'nda üyelik, başkan vekilliği ve başkanlık görevlerinde bulunarak 20 yıla yakın bir süre ülkemiz yükseköğretim sistemini geliştirmeye, başlattığı ve desteklediği projelerle üniversitelerimizin uluslararası alandaki kalitesini arttırmaya gayret etmiştir. Yoğun idari işleri sırasında ders vermeyi, öğrenci yetiştirmeyi ve eser ortaya koymayı sürdüren hocamız, bizlere bu bakımdan da örnek olmaya devam etmektedir. Hâlihazırda Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığı göreviyle ülkemiz akademisine hizmet eden hocamızın çalışmalarının devam etmesini diliyor, kendisine Rabbimizden sıhhat ve afiyet niyaz ediyoruz.

Bu çalışmada, öncelikle hocamızın tercüme-i hâline yer verilmiş, kendisiyle yapılmış bir söyleşi vesilesiyle de ülkemize ve akademiye dair görüşleri kayıt altına alınmıştır. Bu kısımlardaki yardımları dolayısıyla Ahmet Emin Saraç'a teşekkür ederiz. Kitapta daha sonra hocamızın dostları ve yakın çalışma arkadaşlarının hatıra yazıları ile hocamızın akademideki dostları, öğrencileri ve hocamızın çalışma alanlarıyla ilgili konularda araştırma yapan meslektaşları tarafından yazılmış 46 ilmî yazı, iki bölüm hâlinde yer almış ve yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Muhterem hocamızın 60. doğum yılı vesilesiyle “tuhfetü’l-fakîr hakîr” kabilinden küçük bir hediye olarak düşündüğümüz bu armağan kitabının ortaya çıkmasına yazılarıyla katkı sağlayan bütün yazarlara, kitabın her türlü teknik işlerini ve sekreteryasını üstlenen Dr. Öğr. Üyesi Ömer Arslan’a, kitabın basımını sağlayan DBY Yayınları Genel Yayın Yönetmeni İrfan Güngörür’e ve yayınevi çalışanlarına gönülden teşekkür ederiz.

Editörler

M. A. Yekta Saraç, Hayatı ve Eserleri

Mehmet Ali Yekta Saraç, Osmanlı ulemasının son temsilcisi kabul edilebilecek Mehmed Emin Saraç ile Emine Sabiha (Sundu) Hanım’ın ikinci çocuğu olarak 23 Mart 1963’te Fatih Okumuşadam Sokağı’nda dünyaya geldi. Kafkas cephesinde ve Çanakkale Harbi’nde bulunmuş, dersiamlık ve Eminönü müftülüğü yapmış anne tarafından dedesi Ali Yekta Efendi’nin ismini aldı.

Tokat’ın Erbaa kazasının Tanoba köyünde dünyaya gelen babası Mehmed Emin Saraç, doğduğu köyde erken yaşta hafızlığını tamamlayıp İstanbul’a gelmiş, burada dinî ilimleri tahsil etmeye başlamıştır. Bir süre sonra Mısır’a geçen Mehmed Emin Saraç, uzun süre ikamet ettiği Kahire’de Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi ve Zahidü’l-Kevserî ile o yıllarda orada bulunan diğer önemli âlimlerden ders almıştır. İstanbul’a döndükten sora 60 küsur sene bilabedel Fatih Camii’nde yüksek dinî ilimlerin tedrisinde bulunmuş ve aralarında daha sonraları diyanet işleri başkanlığı, rektörlük, müftülük, üniversite hocalığı gibi görevleri üstlenen kimselerin de bulunduğu pek çok kişiye ders okutmuştur.

M. A. Yekta Saraç, ilkokulu Fatih’te bitirdi, orta ve liseyi İstanbul İmam-Hatip Lisesi’nde ikmal ettikten sonra 1981’de İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne girdi. Mezun olduğu 1985 senesinde Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda yüksek lisans tahsiline başladı ve aynı kürsüye araştırma görevlisi olarak atandı. “Emrî ve Divanı” adlı doktora tezini 1991 yılında Prof. Dr. Ali Alparslan’ın danışmanlığında tamamlayıp doktor ünvanını alan Saraç, aynı kurumda 1992 yılında yardımcı doçent, 1994 yılında doçent oldu, 2000 yılında profesörlüğe tayin edildi. 2005-2006 yıllarında KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. Lisans ve lisansüstü düzeylerinde belagat, söz sanatları, nazım şekilleri, metin şerhi, tasavvufi metin şerhi, edebiyat tarihi, nesir, klasik edebiyat kaynakları gibi çeşitli dersler vermiş bulunan Saraç’ın uzmanlık alanı klasik edebiyat bilgisidir.

İlmî dergilerde yayınlanan muhtelif konulardaki makalelerinin yanısıra *Klasik Edebiyat Bilgisi Belagat, Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kaşıye* ile *Emrî Divanı, Kemal Paşazade - Divan ve Diğer Şiirler* ve *Osmanlı Müellifleri ile Istilâhât-ı*

Edebiyye'nin ilmî neşirleri öne çıkan eserlerindedir. Saraç ayrıca 600 kişinin katkılarıyla hazırlanan, sahasında Türkçedeki ilk ve tek telif olan *Sosyal Bilimler Ansiklopedi*'sinin başeditörlüğünü üstlenmiştir.

Saraç, 19 Ekim 2005'te Bakanlar Kurulu kontenjanından YÖK üyeliğine atandı; 13 Mart 2008'de YÖK Yürütme Kurulu üyesi oldu, 2010'da YÖK Başkan Vekilliği görevine getirildi. 11 Kasım 2014 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığına tayin edildi. İki dönem yürüttüğü bu görevi 20 Temmuz 2021'de sona erdi. 30 Temmuz 2021'de Cumhurbaşkanı Başdanışmanı olarak atandı. Hâlen bu görevini sürdürmektedir.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) asli üyesi olan Saraç, Yunus Emre Enstitüsü Mütevelli Heyetinde bulundu, ayrıca uluslararası anlaşmayla kurulan Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Konseyi Üyeliği yaptı. Birçok yabancı ülke makamları tarafından çeşitli fahri doktora ve nişanlar ile ödüllendirilen Saraç'a son olarak Türk-Alman Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı tevdi edilmiştir.

M. A. Yekta Saraç, evli ve üç çocuk babasıdır.

Eserleri

Kitaplar

- Şeyhülislam Kemal Paşazade Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri*, İstanbul: Risale Yayınları, 1995.
- Muallim Naci, *Edebiyat Terimleri İstılâhât-ı Edebiyye*, İstanbul: Risale Yayınları, 1996; İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2004; *İstılâhât-ı Edebiyye*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017
- Şeyhülislam Kemalpaşazade*, İstanbul: Şule Yayınları, 1999.
- Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul: R Yayınları, 2000; İstanbul: Bilimevi, 2001 (Genişletilmiş baskı); İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2004; İstanbul: 3F Yayınevi, 2007; 17. Baskı: İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2022.
- Emrî Divanı*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 2002.
- Âşık Paşazade, *Osmanoğullarının Tarihi* [Kemal Yavuz ile birlikte], İstanbul: K Kitaplığı, 2003; *Osmanoğullarının Tarihi Tevârih-i Âl-i Osmân*, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2007; 5. Baskı: 2018.
- Osmanlı'nın Şiiri*, İstanbul: 3F Yayınevi, 2006.
- Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: 3F Yayınevi, 2007; İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2010; 12. Baskı: 2022.
- Divan Şiirinden Seçmeler*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2008; 3. Baskı: 2022.
- Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2009; bu kitap sonrasında ikiye bölünmüştür: *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2011; *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2011.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (3 cilt), Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016.

Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kafiye, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Kemal Paşazade, *Dîvân ve Diğer Şiirler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021. Başeditörlük: *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (4 cilt), Ankara: TÜBİTAK, 2021.

Türk Edebiyatı alanı dışındaki başlıca yayınları:

Vehebe Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi* (10 cilt), İstanbul, 1990; 7. Baskı: 2021. Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (3 cilt), İstanbul, 1993; 9. Baskı: 2021.

Vehebe Zuhayli, *Tefsîrî'l-Münîr* (15 cilt), İstanbul, 2003; 4. Baskı: 2019

Makaleler

- "Emrî, Emrullah", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 11, 1995, s. 164.
- "Türk Edebiyatının Mısır'da Unuttuğu Bir Şair: Aîşe İsmet Teymur", *İlmî Araştırmalar*, sy. 1, 1995, s. 131-140.
- "Fuzulî'nin Kelâm'a Dâir 'Matla'ul İtikad' İsimli Eseri ve Önemi", *İlmî Araştırmalar*, sy. 2, 1996, s. 111-118.
- "İbn Kemal Divanı'nın Tenkitli Metninin Tenkidi", *İlmî Araştırmalar*, sy. 3, 1996, s. 191-195.
- "Emrî'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği", *Türkiyat Mecmuası*, sy. 20, 1997, s. 315-331.
- "Muamma ve Divan Edebiyatındaki Seyri", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 27, 1997, s. 297-310.
- "Âkif Paşa Divançesi" [Fatih Andı ile birlikte], *İlmî Araştırmalar*, sy. 3, 1997, s. 135-178.
- Tanıtmı: "Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Büyük Cihad'dan Frenk Fodulluğuna, İstanbul, 1996", *İlmî Araştırmalar*, sy. 4, 1997, s. 243-244.
- "Mehmet Akif'in Gölgeleminin Arapçaya Tercümesi ve İbrahim Sabri Efendi", *İlmî Araştırmalar*, sy. 5, 1997, s. 247-258.
- "Kemalpaşazade'nin Kâfiye Risâlesi [Mustafa Çiçekler ile birlikte], *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 28, 1998, s. 445-477.
- "Divan Tahlilleri Üzerine", *İlmî Araştırmalar*, sy. 8, 1999, s. 209-219 [IX. Millî Türkoloji Kongresi'nde (15-17 Eylül 1997, İstanbul) tebliğ olarak sunulmuştur].
- "İstılâhât-ı Edebiyye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 19, 1999, s. 206-207.
- "Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın Edebî Sanatlar'ına Farklı Bir Yaklaşım", *İlmî Araştırmalar*, sy. 8, 1999, s. 293-299.
- "İcâz", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 21, 2000, s. 392-393.
- "Klasik Türk Edebiyatında Manada Orijinallik Meselesi, *Journal of Turkish Studies*, c. 24/1, 2000, s. 229-235; İngilizcesi: "The Problem of Originality in Classical Turkish Literature, age., s. 237-243.

- “Şiir Tenkidine Dair Bir Örnek – Muallim Naci ve Muallim-, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 29, 2000, s. 245-261.
- “Tasavvuf Edebiyatında İçki Kavramına Giriş ve Yunus Emre Örneği”, *İlmî Araştırmalar*, sy. 10, 2000, s. 135-154.
- “Klâsik Edebiyatımız Açısından Eski Şiirin Rüzgârıyla”, *Yahya Kemal Estitüsü Mecmuası IV*, İstanbul, 2001, s. 254-260 [Ölümünün 40. Yıldönümünde Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu’nda (2-4 Kasım 1998) tebliğ olarak sunulmuştur].
- “Türk Edebiyatında Belâgat ile İlgili Yazılan İlk Türkçe Eserlerin Değerlendirilmesi”, *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (12-13 Nisan 2001) Bildiriler*, c. 2, Kayseri 2001, s. 641-650.
- “Kemalpaşazâde, Edebî Şahsiyeti”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 25, 2002, s. 244-245.
- “Tevriyedeki İham”, *İlmî Araştırmalar*, sy. 13, 2002, s. 133-149.
- “Leff ü Neşr” [İsmail Durmuş ile birlikte], *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 27, 2003, s. 122-124.
- “Tasavvuf Edebiyatına Ait Temel Bir Metin ve Türk Edebiyatına Yansımaları”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 30, 2003, s. 445-468.
- “Salâhaddin-i Uşşakî’nin Belâgat ile İlgili Eseri ve Bu Eserdeki Edebî Terimler”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 31, 2004, s. 281-318.
- Tanıtma: “Şâir ve Patron Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerindeki Sosyolojik Bir İnceleme, Halil İnalçık, Ankara, 2003”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 31, 2004, s. 384-389.
- “Edebî Sanat Terimlerinin Türkçe Karşılıkları Üzerine”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 32, 2004, s. 131-147.
- “Osmanlı Döneminde Belâgat Çalışmaları”, *Journal of Turkish Studies*, c. 28/1, 2004, s. 311-344.
- “Muamma”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 30, 2005, s. 322-323.
- “Edebî Sanatlar Konusunda Yanlış Bilgi ve Değerlendirmeler”, *I. Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu 12-13 Nisan 2007*, [baskı yeri ve tarihi yok], s. 469-474.
- “Klâsik Edebiyat Bilgisine Göre Divan Şiirindeki Âhenk Öğeleri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 37, 2007, s. 105-136; aynı makale şurada da yayımlanmıştır: *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007 27-28 Ağustos 2007 Bildiriler*, c. 2, İstanbul, 2009, s. 265-286.
- “Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 1, İstanbul 2007, s. 346-360.
- “Şerhler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 2, İstanbul, 2007, s. 121-132.
- “Divan Şiirini Yeniden Yorumlayan Şair Yahut ‘Kökü Mazide Olan Âtî’”, *Yahya Kemal Bayatlı – Ölümünün 50. Yılı-*, İstanbul, 2008, s. 134-143.

Yönettiği Tezler¹

Yüksek Lisans Tezleri

- Sinan Köseoğlu, *Zekâyî Dîvânı*, 1997.
- Türkân Alvan (Çınar), *Hayâlî-i Gülşenî Dîvânı*, 1998.
- Murat Ali Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevi’nin Muhammediye Şerhi (Birinci cilt) Ferahu’r-Rûh*, 1999.
- Yılmaz Kaptan, *Ahmed Paşa Divanında Edebî Sanatlar*, 1999.
- Belal Abdel-Maksoud, *İbnü’l-Fâriz ve İsmail Ankaravî’nin Kasîde-i Hamriyye Şerhi*, 2000.
- Hakan Taş, *On Altıncı Yüzyıl Divan Şairlerinde Vezin Kullanımı*, 2000.
- Muhammet Ali Eşmeli, *İsmail Hakkı Bursevi’nin Muhammediyye Şerhi (II. Cilt) Ferahu’r-Rûh*, 2001.
- Fatih Tıgılı, *Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı*, 2006.

Doktora Tezleri

- Ahmet Yenikale, *Ahmet Nâmî Dîvânı ve İncelemesi (2 cilt)*, 2002.
- İsmail Güleç, *İsmail Hakkı Bursevi’nin ‘Rûhu’l-Mesnevî’sinin İncelenmesi (3 cilt)*, 2002.
- Belal Saber Mohamed Abd el Maksoud, *Leylâ ile Mecnûn Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatı’nda Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî’nin Eseri (2 cilt)*, 2004.
- Türkân (Çınar) Alvan, *Emrî Dîvânı’nın Nazım Bilgisi ve Belâgat Yönünden İncelenmesi*, 2005.
- Songül (Aydın) Yağcıoğlu, *Fuzûlî ve Bâkî Divanlarının Karşılaştırılması*, 2009.
- Mücahit Kaçar, *İbni Kemâl Dîvânı’nın İncelenmesi (Nazım Bilgisi-Belâgat-Üslûp ve Dil Özellikleri-Muhtevâ)*, 2010.
- Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Gelenegi*, 2011.
- Müslüm Yılmaz, *Klasik Türk Edebiyatında Kerbelâ Hadisesi*, 2016.
- Fatih Odunkıran, *Mevlevî Tezkiresi: Sefîne-i Nefise-i Mevleviyân (İnceleme-Metin)*, 2020.
- Fatih Tıgılı, *Türk Edebiyatında Şehrengizler*, 2020.

¹ Tezlerin hepsi İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalına aittir.

M. A. Yekta Saraç ile Mülakat

Kitaplara ve edebiyata ilginiz ne zaman başladı?

İnsanın kitaba ve edebiyata ilgisi başlıca iki sebepten kaynaklanabilir: Birincisi kendisinin ailevi ortamı, ikincisi mektepte özellikle belli hocaların yönlendirmeleri. Bende her ikisi de mevcuttu. Hem okumuş, görgülü bir ailede neşet eden, hem de tahsil yıllarında hocaları tarafından okumaya yönlendirilen birisiydim. Bu bağlamda özellikle babamın dinî, yani şer’i ilimlerde sürekli ders okutan, bu ilimlere vakf-ı hayat eden birisi olmasının yanısıra edebî eserlere, özellikle hikemî şiirlere ve edebiyat metinlerine olan alakası da benim için bunda önemli bir faktör oldu. Mesela babamın elinden düşürmediği kitaplardan birisi *Osmanlı Müellifleri*’dir. Ondaki pek çok seçme beyit, mahfuzatında olup sohbetlerinde veya konuşmalarında yeri geldikçe bunları okurdu. Sürekli beni de okumaya teşvik ederdi. Ortaokul sıralarında Osmanlı Türkçesini öğrenmeye beni babam yönlendirmiştir. O sıralarda *Kıyas-ı Enbiya*’nın bir miktarını da annemle okuduğumu hatırlıyorum. Annem, ilkokuldan itibaren imtihanlarımda başarılı olmam üzerine yahut sınıf geçmelerimde mükafat olarak bana sürekli kitap alırdı. Elimden tutar Fatih’teki bir kitabevine götürürdü. Hatırimda kaldığı kadarıyla, ilk okuduğum kitaplardan birisi *Mercan Adası*’ydı. Daha sonra *Tom Sawyer’in Kulübesi*’ne başladık. Sürekli kitap devirirdim.

İlmî denilebilecek eserlerle ilgilenmeye ne zaman başladınız?

İmam-Hatip’in son senesinde babamın Mısır’da tanıdığı, “ağabey” diye hitap ettiği, eski tabirle çok seviştikleri Hoca Ali Yakup Cenkçiler bendeki bu okumaya olan temayülü gördüğünde bana “Sana Osmanlıca’yı iyice öğretmemiz lazım!” dedi ve beni haftada bir veyahut iki gün evine davet etmeye başladı. Akşam vakitleri küçücük misafir odasında bana müteferrik kitaplar okuturdu. Kendisinin çok değişik bir usulü vardı. Çok farklı alanlarda, tabii hepsi edebiyat, tarih ve felsefe alanlarında kitapları kütüphanesinden indirir, birkaç hafta onu okuturdu. Bir taraftan da yazıyı

öğretmeye başladı. Osmanlıca ekleri, kökleri yazabilmeyi çok kısa süre içerisinde öğrendim. Daha sonra Ziya Paşa'nın *Terkib-bend ve Terci-bend*'ini çok dikkatli bir şekilde okuttu. Hatta her iki eserin ilk bendlerini ezberlettirmişti. Daha sonra Tefik Fikret'in *Sis* şiirinden başlayarak *Rubab-ı Şikeste*'sinden pek çok şiirini okuduk. Daha sonra Ahmed Refik'in *Tarih-i Umumi*'sinden epey bir müddet okuduk. Tarihten ayrıca *Tarih-i Siyasi-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*'yi okuduk. Osmanlıca ile aşinalığımız ilerledikçe metinleri de ağırlaştırdı. Pirizade'nin *Mukaddime* çevirisinden yine uzun müddet okuttu. Daha sonra Farsça gramerine ait kısaca bilgi verdikten sonra *Hafız Divanı*'nı okutmaya başladı. Yaklaşık on beş-yirmi gazeli okuttu. Rıza Tevfik'in *Abdülhak Hamid ve Mülâhazat-ı Felsefiyyesi*'ni ve İsmail Habib'in *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*'ni yarısına kadar okuttu. Arapçayla alakalı olarak *Fî-Zılâli Kur'an*'ı, Bakara suresinin yarısına kadar okuttu. Ayrıca *el-Belâgatü'l-Vadîha*'yı başından sonuna kadar okuduk. Bazı haftalar kütüphanesinden sağlıklı alakalı bir kitabı çıkarır, "Bunu da okuyalım. Dili bütünüyle biliyor olman lazım" derdi. Kendisi üniversitede edebiyat okumaya temayülüm olduğunu duyunca "O zaman çalışalım ki orada zorlanma" dedi. Fakat edebiyat fakültesine geldiğimde bunları okumamış bile olsam hiç zorlanmayacağımı, fakat okumamın orada bani pek çok ders kitabının kapağını açmaktan müstağni kıldığını da gördüm. Üniversitede ikinci sınıfa geçtiğimde de hala okutmaktaydı.

Babamdan beni okutmasını istediğimde babam sabah namazından geceyarısına kadar sürekli tadrile meşgul olması hasebiyle müstakil olarak bana vakit ayıramadı. Bundan dolayı kendi talebesi olan Ahmet Turan Arslan'a beni yöneltti. Daha sonra Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nde dekan olan Ahmet Hoca'dan *Ecrümiyye*, *Tuhfetü's-Seniyye*, *Ta'limü'l-Müteallim*, *Katrü'n-Nedâ ve Belli's-Sadâ*, *Şüzûru'z-Zehab* gibi kitapları okuduk. Bunların yanında tabii ki *Em-sile*, *Bina*, *Masûd*, *Avamil* ve *Izhar* da okuduk. Ayrıca *Lübâb*'in [Kuduri'nin *Muh-tasar*'ının şerhi] bir cildini okuduk. Yaklaşık iki yıl kadar kendisinden ders aldım.

Üniversitede Türk Dili ve Edebiyatını seçişinizin sebebi neydi?

Babam yönlendirdi. "Dini ilimlerin tahsiline ben de yardımcı olurum. Sen madem edebiyata heveslisin, o halde edebiyata git" dedi. Çünkü kendisi oradaki Ali Nihad Tarlan, Abdülkadir Karahan gibi bazı hocalarla zaman zaman görüşüyordu. İslam Tetkikleri Enstitüsü'nde bulunan bazı hocalarla da görüşürdü. Dolayısıyla Edebiyat Fakültesindeki çevreye yabancı değildi. Beni oraya yönlendirdi.

Üniversitedeki tecrübeniz nasıldı? Hocalarınız hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Abdülkadir Karahan'ın renkli kişiliği, Ömer Faruk Akün'ün titiz bilim adamı yönü, Mehmet Kaplan'ın yönlendirici hoca tarafı, Muharrem Ergin'in ağırlığı ve ciddiyeti hep zihnindedir. Her biriyle tabii kendimize göre bir takım hatıralarım

vardır. Fakat onların en önemlisi, bugün belki anlaşılması zor olan husus, Muharrem Ergin'le olandır. Ali Yakup Amca'mla okuduğumuz, ve başından sonuna kadar benden ezberlediği *Sis* şiirini öğretim üyesi bir yeni edebiyat hocamız okuturken "kâfile-i sür"u yanlış çevirmesi üzerine benim doğruyu söylemem gibi zaman zaman kibarlık ve saygı çerçevesinde bazı haddimizi aşan çıkışlarımız oluyordu. Hatta hatırlıyorum, bir derste bir münasebetle hocanın "Belagat kelimesinin tarifi nedir biliyor musunuz çocuklar" sorusu üzerine Cevdet Paşa'nın yaptığı tarifi söylüyor olmam sınıfla birlikte hocanın da istiğrab nazarına hedef olmuştu. Sonraları Osmanlıca dersinde de hocalarımız kaldırdıklarında, tahtaya yazı yazdıklarında ilgi alaka duymaya başladılar. İkinci senenin sonunda Muharrem Ergin beni ve o zamanki samimi arkadaşarımdan ve halen kadim dostum Fatih Andı'yı çağırıldı. Daha önce de bir imtihan sonrası her ikimizle konuşmuştu. Muharrem Hoca, bölümdeki diğer bütün hocaların da çok saygı duyduğu ve mesafeli olunan bir hocaydı. Odasına girdim. Bana ilgi alanımın ne olduğunu sordu. Ben kendisine söyledim. Mezun olduğumda hangi kürsüde kalmak isteyeceğimi sorduğunda şaşırıldı. Bana dedi ki "Seni izliyorum. Madem meraklısın, seni Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na asistan olarak alacağız" dedi. Daha lisansı bitirmeme yıllar vardı. Ama şunu da ilave etti: "Seni alacağız. Ama sen de bundan sonra ona göre kendine, hem derslerine hem haline hareketına daha dikkat edeceksin." Benden sonra da Fatih Andı odasına girdi. Aynı minvalde bir konuşma gerçekleşmiş. Ona da ilgi duyduğu alanı sormuş ve o da Yeni Türk Edebiyatı alanına meraklı olduğunu söylemiş. Böylelikle her ikimizi bölüme asistan olarak alan aslında kendisi olmuştur. Allah rahmet etsin.

Bu arada başkaca hocalardan, Kaplan'ın yetiştirmiş olduğu İnci Hanım ile Zeynep Hanım'dan, ayrıca Kemal Yavuz, Necat Birinci, Kazım Yetiş, Kemal Eraslan, Mertol Tulum, Nuri Yüce, Osman Sertkaya gibi hocalardan da ders aldık. Bunların her biri, kendisine ait bir ağırlığı olan, alanlarında kendilerini ispatlamış hocalardı. Ama hocalık yönüyle öne çıkan dediğimizde Mehmet Kaplan aklıma geliyor. Bununla birlikte her biri katkı sağlamıştı.

Muharrem Ergin'in tensibi ve kararıyla Eski Türk Edebiyatı'na girdikten sonra Ali Alparslan'la yüksek lisans ve doktoramı yaptım. Kendisi mahir olduğu hat sanatında bilabedel talebe yetiştirmeye vakit ayırdığından bizim tezlerimizle yeterince ilgilenemiyordu. Ama bu eksikliği diğer kürsülerdeki ehliyetli hocalarımızla tamamladık. Mesela Ömer Faruk Akün'ün eski edebiyattaki bilgisi eski edebiyat hocalarına yön gösterecek kadar vardı. Fakat onun eski edebiyatla olan alakası benim sorduğum suallere verdiği cevaplar ve faydalarını bir tarafa bırakırsak doktora tez aşamasında faydama olmadı. Çünkü çok istediğim, Ali Alparslan'ın da doktora tezi olarak kabul ettiği *Latîfi Tezkiresi*'ni bir nüshasını başından sonuna kadar okuduktan sonra, bir nüshayla da mukabelesini yarısına getirdiğimde kendisinin bu konuyla ilgili çalıştığını söyleyip benden o tezi bırakmamı istedi. Kendi tez

hocam da “Daha sonra sıkıntı olabilir Yekta” diyerek değiştirdi ve *Emri Divanı*’nı aldık. Bu tabii ki bir tevafuk. Aynı yıllarda Erzurum’da bir meslektaşımız da *Emri Divanı*’na başlamış ve eş zamanlı olarak o da Emri’yi bırakıp *Latifi Tezkiresi*’ni tez olarak çalışmaya başlamış. Fakat bu benim doktora gecikmeye yol açmadı. Çünkü yüksek lisans tez süremi yaklaşık altı-yedi ay öncesinde ben onu bitirmiş, doktora tezime çalışıyor idim. Nitekim bundan sonraki dönemde de doktora tezimi bitirmeden yardımcı doçentlikle ilgili çalışmalarımı yardımcı doçentliğe müracaat etmeden bir sene öncesinde bitirmiştım.

Doktora tezinizi nasıl seçtiniz?

O dönemde doktora tezlerinde en fazla divanlara yöneliniyor idi. Tez konusu olarak *Latifi Tezkiresi*’nden vazgeçince çok hızlı bir şekilde divan taramaya başladım. Birkaç divan önerisi götürdüm Ali Alparslan’a. *Emri Divanı*’nı tavsiye etti. Onun kimse hakkında kaside dememiş olması ve istiğna şairi olması beni cezbetmişti. Emri’nin bu yönü o kadar ilgimi çekmişti ki doktora tezini hazırlayıp bitirdikten sonra savunmaya girmeden bir yıl kadar önce onun muammalarını hazırlamaya başladım.

Belagata yönelmenizdeki âmil neydi?

Daha önce belirttiğim gibi Ali Yakup Amca’dan *Belâgat-i Vâdiha*’yı okumuştum. Herkes bilir ki bizim geleneğimizde belagat, diğer yüksek ilimlerin (ulûm-ı ‘âliye) için gerekli olan alet ilimlerinden yani temel ilimlerdenidir. Şimdiki gibi müstakil, diğer ilimlerden ayrılmış şekilde telakki edilmez. Tefsir sahasında veyahut başkaca alanlarda bulunan âlimlerin, yahut usulle ilgilenen alimlerin belagatten müstağni kalmaları düşünülemez bile. Günümüzde himmetimiz kasır olduğu için biz bunları müstakil olarak anlamaya çalışıyoruz. Onu da zaten bihakkın yerine getiremiyoruz.

Doçentlik dosyamda belagatin bazı konularıyla ilgili çalışmalar da vardı. O zaman Dokuz Eylül Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Tunca Kortantamer -kendisiyle daha önce hiç görüşmemiştim- dosyam kendisine ulaştıktan sonra beni aradı ve belagata yönelmemi tavsiye etti. Kendisi de lafız-mana ilişkileri ve belagatle ilgileniyor idi. Onun yetiştirmiş olduğu bir grup talebe halen aynı istikamette devam ediyorlar. O şekilde ilgilenmeye başladım. Belagatle ilgili kitabım usul olarak yeni tarz bir kitaptı. Zira şimdiye kadar hiç müracaat edilmeyen kaynakları kullanmıştım. Ayrıca mantık kitaplarından da yararlanmıştım. Belagatin dilbilimiyle olan ilişkilerine de işaret ettim. Özellikle kitabıma aldığım örnekler bizim alanın hocalarının, hem akranım hem de benden önceki hocaların, biraz istihzalarına konu olmuştu. Belagatin nihayetinde bir metnin incelenmesine yönelik olduğu, yani dilin kendisine yönelik değerlendirmeler taşıyan kurallar ve bir kuram olduğundan hareket ederek bunu hangi örneklerle daha iyi verilebiliyorsa o örneklerle vermeyi düşünmüştüm. Bu başta bizim kesimin bütününde yadrgandı. Hatta

bazıları yazılarla bunu eleştirdi. Bunların cevaplarını verdim. Fakat daha sonra ortaya koyduğum usul taklit edilmeye başlandı. Hatta öyle ki bu taklit, sadece usulün değil, örneklerin bile taklidine, benim uzun süre taramalar ve okumalar sayesinde günümüz şairlerinden bulduğum örneklerin alınmasına kadar vardı. Buna ilahiyat fakültelerindeki bazı belagat kitapları da dahildir. YÖK’e geçtikten sonra da bu alanla irtibatımı hiç kesmedim. Okumalarımı devam ettirdim. Yaptırdığım doktora tezlerinin de bir kısmı bu alana yöneliktir. Halihazırda da yine bu alanla ilgili mücellled bir eser üzerinde çalışıyorum.

Türkiye’de eski Türk edebiyatı öğretiminin durumu sizce nasıl? Nasıl olmalı?

Bizim bölümümüzde hoca olan Necat Birinci Milli Eğitim’e müsteşar olduğunda ben ve bir grup arkadaşımızdan Türkiye’yi il il dolaşıp diğer sosyal branşların yanısıra edebiyatın da ne şekilde öğretilmesi hususunda o ildeki öğretmenlere konuşma yapmamızı istedi. O zaman Edirne’den Van’a, Antalya’dan Karadenizdeki illere kadar dolaştığımızda şunu gördüm: Edebiyat derslerinin ne şekilde öğretilmesi yönündeki önerilerimiz, “Bizim karnımız tam doymuyor ki neyi nasıl öğreteceğimiz konusunda yoğunlaşalım” gibi cevaplarla karşılanıyor idi. Bu bir bahs-i diğer. Ama konumuzla da şu açıdan ilgili: Eski edebiyatın ne şekilde öğretileceği hususunda bir takım normlar belirleyip bir format oluşturmanın burada sıhhatli bir yöntem olacağını sanmıyorum. Çünkü eski edebiyat, üniversitelerimizde diğer pek çok branşta olduğu gibi bilgi aktarma yoluyla öğretiliyor. Halbuki dünyadaki üniversiteler özellikle son on yıldır bilgi aktarma yeri olmaktan çıkmaya başladı. Fakat bizim bölümde bile bazı arkadaşlarımızın Nihad Sami Banarlı’nın *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* gibi bazı kitapları alıp, altlarını çizip çocuklara onları yazdırdığını hatırlıyorum. Halbuki dijitalleşen dünyada gelinen nokta, öğrencilerin hocalardan daha hızlı bir şekilde bilgiye ulaşabileceği yönünde. Dolayısıyla hocanın hocalığı, aktaracağı bilgide ortaya çıkmıyor; doğru bilgiye nasıl ulaşılacağı ve onun nasıl bir analize tabi tutularak değerlendirilebileceğinin öğrencide bir itiyat hâline gelmesini sağlamasında çıkıyor. Bu noktaya baktığımızda iyi bir bilim insanının her zaman iyi bir hoca olmadığı gerçeği de ortaya çıkıyor. Dolayısıyla geldiğimiz aşamada görebildiğim hocaları hatırlarsam, ordan örnek verirsem, bilim adamı titizliği Akün hocada tezahür eder iken Mehmet Kaplan gibi hocaların günümüz için daha uygun hoca tipi olduğu söylenebilir. Bilim adamlığı biraz kişinin kendisinde başlayıp biten bir husus; kişinin kendi ürettikleriyle ilgili. Bu, onun hocalık yönüyle tabii ki ilişkili ama iki ayrı alandaki başarısı arasında korelasyon bulunmuyor. Ayrıca eski edebiyatı, arkeolojik materyal gibi vermemek gerektiğini, işin zevk alma kısmının -keyif alma anlamında kullanmıyorum- ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Hocaların çocukları zevk makamına ulaştırmaya çalışması gerekiyor. Ama edebiyatın tarihle ilgili kısmında ise eleştirel düşüncenin öne çıkarılması lazım. Mesela Baki’nin niye Hayali’den daha önemli

bir şair olduğunun kanıtı dayalı olarak ortaya konulmaksızın tekrar edilmesinin irdelenmesi gerekir. Benim *Klasik Edebiyat Bilgisi*'nde de bu eleştirel bakış, onu farklı kılan hususlardan birisidir. “Teşhis”, “intak”, “iham” gibi içeriği yanlış olarak doldurularak çocuklara onlarca yıldır öğretilen alışlagelen yanlışlara dikkat çektim. Bizden sonrakiler de bizim söylediklerimizi eleştirel bir bakış ile değerlendirebilir yeni şeyler söylemeli. Ama yeni şeyler söyleyeyim diye yanlış şeyler de söylememeli. *Hâlif tu'ref* [muahafet et ki şöhret bulasın] yanlışlığına da düşmemeli. Burada da hocanın rolü tekrar ortaya çıkıyor. Öğrenme kültürünü, usulünü verecek olan hocadır. Hoca rehberdir, bilgi aktaran kişi değildir.

YÖK'teki tecrübelerinizi anlatabilir misiniz? Türkiye'de üniversitelerin idaresinde karşılaşılan güçlükler nelerdir?

İlk YÖK toplantımda Teziç salona girdiğinde durdu, bana baktı, “Hoş geldin” dedi. Sonra dedi ki “Baktım doğumuna. Çok gençmişsin. Yazık olmuş, bu kadar genç yaşta üye olmak doğru değil.” O sırada 43 yaşındaydım. Yıllar sonra bu sözünde haklılık payı olduğunu düşünüyorum.

YÖK'e üye olduğum vakit yüksek öğretimi bildiğimi sanıyordum. Zira Türkiye'nin en köklü üniversitesinde profesördüm ve kendimi alanımda başarılı kabul ediyordum. Dolayısıyla yüksek öğretimi de biliyordum! Nitekim şu an binlerce profesörün sandığı gibi. Fakat orada sistemi öğrendikçe, yüksek öğretim hakkındaki bilgim artıkça yüksek öğretim hakkında ne kadar az şey bildiğimi de anlamaya başladım.

Teziç döneminde karar alma süreçlerinde sıfır etkiye sahip benim gibi birkaç üye vardı. Fakat o süreç benim şahsen öğrenme sürecim oldu. Daha sonra Yürütme Kurulu üyeliği ve YÖK Başkan vekilliği yaptım. Bu süreçte de Yüksek Öğretim Kurulu'nun hemen her dairesinde, komisyonunda üye olarak bulundum ve yüksek öğretim sisteminin pek çok alanını ancak o zaman öğrendim. Yüksek öğretim, bir uzmanlık alanıdır. Nitekim daha sonra çabalarımızla bunu doçentlik alanı olarak belirlenmesini sağladık. Fakat Türkiye'de herkesin bildiği bir alan olarak görülmektedir; devletin nasıl yönetileceğini hepimizin bildiği gibi! Sorun da buradan kaynaklanıyor. Halbuki yüksek öğretimin yönetilmesi hem dirayetin aranacağı bir liderliğin yanısıra mevzuata dayalı bir bilgi, hem de yüksek öğretimin dinamik yapısını takip edebilme kabiliyeti ve dünyadaki gelişmelerden sarfınazar etmeden kendini sürekli yenileyebilme becerisini gerektiriyor. Fakat Türkiye'de tayin edildikten sonra herkesin her işi yapabileceği gibi yaygın bir kanaat vardır. Bu yaygın kanaat ise özellikle eğitim-öğretimde telafisi mümkün olmayan zararlar oluşturmaktadır.

Şunu da kabul edelim; eğitim-öğretimdeki iyileştirici bir kararın olumlu tesiri dört beş yıl sonra hissedilir. Aynı şekilde zarar verici bir karar alındığında bunun da sonuçlarını ancak dört beş yıl sonra farketmeye başlayabilirsiniz. Bu açıdan şunu da örnek olarak söyleyebilirim. Üniversiteye giriş kriterlerini yükseltmek, bir

süreç içerisinde benim uzun yıllarımı aldı. Fakat bunun olumlu neticelerini ancak dört beş yıl sonra almaya başladık. Aynı şekilde Türkiye'de ilk defa Türk bilim hayatının önceliklerini başkanlığım döneminde belirledik YÖK olarak ve YÖK 100/2000 Projesi ile bu öncelikli alanlarda insan yetiştirmeye başladık. Bunun sonuçları dört beş yıl sonra meyvelerini vermeye başladı. Fakat benden sonra hem bu başarı kriterlerinin ve barajların ortadan kaldırılması hem de liyakate göre seçilen öncelikli alanlardaki insanların hüsrana karşılanmasının temini çok kısa süre içerisinde, bir oturumda alınan kararlarla oldu.

Yüksek öğretimde kalite arayışı Türkiye'de samimiyetsizlik üzerine gitmektedir. Çocuklar yeterince bilgiye sahip olmadan ve üniversite sınavında başarılı olmadan lise diploması ve üniversite diploması almak istemektedirler. Anne babalar, çocuklarının bu durumunu bildikleri hâlde çocuklarının istediği bölümlerde ve iyi üniversitelerde okumalarını istemektedirler. Çünkü onlara göre eğitimde kalite önemlidir! Akademisyenler de eğitimde kaliteyi önemsediklerini söylemektedirler. Siyaset de Türkiye'nin kalkınmasının eğitimdeki kalitenin yükseltilmesine bağlamakta, onun için her parti, buna programında yer vermektedir. Gelin görün ki öğrenciler hak etmeden üniversiteye girmek; anne babalar da eğitimin yükselmesini, fakat çocuklarının hak etmedikleri yerlerde bile -sırf istedikleri için- okumalarını istemektedirler. Akademisyenler, araştırma görevlisi olduğunda kendi tabiriyle yürüten merdivene ilk adımını atan bir insan gibi zahmetsiz bir şekilde, profesör olabilmeyi, üretmeden de akademide kalabilmeyi, “iş güvencesi” başlığı altında istemektedirler. Siyaset de akademide niteliği arttırıcı, üniversiteye öğrenci girişlerinde niteliği arayıcı kıstasların doğru olmadığını söyleyerek popülizme yönelmektedir. Halbuki eğitimde kalitenin bir bedeli vardır. Fakat ne çocuklar, ne anne babaları, ne öğretim elemanları ne siyaset bu bedeli ödemek istemektedirler. Sadece bedelini ödemedi talep ettiklerine kavuşmayı istemektedirler. Bu, başta söylediğim gibi ‘eğitim-öğretimde kalite istiyoruz’ samimiyetsizce söylemine müncer olmaktadır.

Türkiye'de çok sayıda üniversite açılması konusundaki görüşleriniz nedir?

Her ile üniversite açılması, sürekli eleştirilen bir konudur. Siyaset bunu bir övünç vesilesi kabul etmekte, muhalefet ise bazı olumsuz görüntülerden hareket ederek bunun doğru olmadığını ifade etmektedir. Öncelikle şunu ifade edelim: Her ile bir üniversite kurulması meselesi, aslında son dönemde gösterilen bir hedef değildir. 28 Mart 1983 tarihli gazetelere baktığımızda o dönem YÖK'ün Bilkent'teki binasının açılışına katılan Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in, “67 ilin her birinde bir üniversite açabilirsek işte o zaman Atatürk'ün istediği çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmış oluruz” dediğini görürüz. Daha sonra, Turgut Özal döneminde de bir hedef olarak “92 yılına kadar her bir ile bir üniversite kuracağız” denmiştir. O dönemde bu üniversiteleri “hatır üniversitesi” olarak da adlandıranlar olmuştur, yani

her vekilin ve her bakanın kendi ilinin üniversitesi olacağı kastedilerek. Dolayısıyla bunun, Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet politikası olduğu söylenebilir. Bakıldığında yanlış olduğunu ben düşünmüyorum. Hükümetin bu hususta koyduğu hedefin doğru olduğunu, fakat ilgili kurumların ona yönelik doğru bir planlama yapmadığını düşünüyorum. Her bir ile kurulacak olan üniversitenin o ilin kendisine has şartlarına uygun olarak planlanması gerekmektedir. Fakat Türkiye'de yanlış olarak algılanan, olup olmadığı her zaman tartışılan üniversite özerkliği, bu üniversiteler için zaman zaman uygulandı ve buradaki üniversitelerin rektörleri, birim yapılanmalarında İTÜ'yü, ODTÜ'yü kendi illerine taşımak istediler. Siyaset de bu hususu istedi. Siyaset, bu üniversitelerin orada bakkala, manava ve ticaret hayatına canlılık kazandırmasını hedefledi. Halbuki ilin kendi potansiyelinin açığa çıkmasına yönelik bir kurgu lazımdı. Bu üniversitelerin birimlerinin kurulmasında YÖK bir hata yaptı ve "Rektörlerin önünü açalım!" şeklinde tekrarlanan söylemiyle "ne isterlerse istedikleri bölümleri verelim" tavrını takındı. Dolayısıyla başta konulan hedef, yanlış sonuçlar üretmeye başladı. Doğru olan, bu bir devlet politikası ise, hükümetlerin her ile bir üniversite kurulmasını istemesi, bunu hedef göstermesi, kurması, fakat alt birimlerin yapılanmasında karışmaması, müdahil olmaması, YÖK'ün de bu üniversitelerin birim yapılanmalarında hatır gönüle bakmaksızın kamu yararını gözetmesi gerekiyordu. Mesela üç-dört bin nüfuslu ilçelere, fen liselerinin bulunmadığı ilçelere, üniversitelere bağlı birimlerin kurulduğunu görüyoruz. Bu birimlerin, üniversite algısını yıpratıldığını, zedelediğini görmenin yanısıra diğer taraftan tam da hükümetin istemeyeceği şekilde, Anadolu'nun hemen her ilçesine yayılacak şekilde kurgulanan bu yapılanmanın, oranın kültürel dokusuna da zarar verdiğini müşahede ediyoruz. Bu konuyla ilgili, "Bunu gördün de ne yaptın? Sadece izledin mi?" denilirse... Başkan olmadan önceki süreçlerle alakalı elbette ki belirleyiciliğimiz olamazdı, olmadı da. Fakat başkan olduktan sonra bu birimlerin kurulması için nüfus kriterleri getirdik. Bu kriterleri korumak için bütün baskılara karşı direndik. Aynı zamanda siyasette karar alıcıları YÖK'e davet ederek veyahut kendilerine giderek bunun beş on sene zarfında o bölgelerin kültürel dokusu üzerinde büyük tahribata sebep olacağı hususunda uyarılarda bulunduk. Bunun için, özellikle doğu ve güneydoğu Anadolu'daki üniversitelerin plansız bir şekilde büyütülmesinin istenilmemesi, o yola gidilmemesi gerektiğini kendilerine defalarca ifade ettik. Nitekim bizim Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversite projemiz de aslında bu üniversitelere bir yön verme projesiydi. Taşra üniversitelerinin her birinin bir İTÜ, ODTÜ, İstanbul yahut Ankara Üniversitesi olmaya çalışmak yerine kendi bölgelerinde bir değer üretmeleri, onların, bu bölge için, saydığımız bu büyük üniversitelerin üretemeyeceği değerleri üretmesini sağlamaya yönelikti. Onun için bu üniversitelere, belli bir süreç içerisinde her biri için bölgenin kapasitesine uygun hedefler belirlendi ve gösterildi. O istikamette büyümesine yönelik tedbirler alındı.

Akademide sosyal bilimlerin, bilhassa filoloji ve tarih bölümlerinin fen bilimleri karşısında mevzi kaybetmesi ve itibarının giderek azalması hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Bu, aslında Türkiye'ye özgü bir durum değil. Bütün dünyada sosyal bilimler itibar kaybı yaşıyor. Bu, ülkemiz dışındaki başkaca mahfillerde de tartışılmakta. Bunun kendine has rasyonel gerekçeleri de var. Nitekim pandemi sağlık alanını öne çıkardı. Hem Türkiye'de hem bütün dünyada. Fakat diğer taraftan çağdaş ülkelerde fen bilimleri başta olmak üzere sosyal bilimlerin kendisi dışındaki bilim dallarıyla ilişkide olması gerektiği hususu sürekli vurgulanıyor. Onun için uluslararası akreditasyon kurumları mühendislik programlarında sosyal bilimlere de yer verilmesi hususunu şart koşuyor. Fakat Türkiye'de yüksek öğretim sistemi, herkesin sandığı gibi YÖK krallığına bağlı bir memleket değil. Daha çok derebeyliklerin hükümlerine olduğu bir sistem. Ve bu disiplinlerarası çalışmalar bazı mühendislikler ve sağlık alanlarının dışında Türkiye'de çok zor ilerliyor. Sosyal bilimciler; fen, mühendislik ve sağlık bilimlerinin sosyal bilimlere de yer vermesi gerektiği hususunda akıl verirken sosyal bilimlerin her biri diğer bir sosyal bilimle karşı kapalı oluyor ve derebeyliğini sürdürmeye çalışıyor. Halbuki öncelikle sosyal bilimlerin de kendi arasında disiplinlerarası çalışmalara, sadece araştırma sürecinde değil eğitim öğretim döneminde de, yer açması gerekir. Fakat gerçek bu mu? Baktığımızda sosyal bilimlerle ilgili program bazlı fakülteler ve programlarda -ilahiyat, hukuk, tarih mesela- bunların ders dağlımlarında öğrencinin bir başka yerde gönlü gözü kalmasını kaygısıyla içine kapandığını ve öğrencileri de içine kapattıklarını görüyoruz. Böyle bir durum ise sosyal bilimlerin kendisinin gelişmesinin önünde kendisinin koyduğu bir bariyer oluyor.

Başkanlığımın son dönemine doğru sosyal bilimler alanında bir farkındalık oluşturmak, buna dikkat çekmek babında YÖK 100/2000 Projesine sosyal bilimlerle ilgili de pek çok alanı dahil ettim. Yine TÜBİTAK bünyesinde 600 akademisyenle birlikte başeditörlüğünü yaptığım *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*'ni hazırladık ve internet ortamında kullanıma açıldı. Fakat sosyal bilimlerin hakettiği önemi kazanması, her şeyden önce üniversiteye gelen çocuklara cümle bilgisini öğretmeye ihtiyaç duyulmamasıyla mümkündür. Üniversiteye gelen çocuklar ne zaman ki dört işlem ve cümle kurmayı bilerek üniversiteye gelirler, işte o zaman bu çocukların hem pozitif bilimlerde hem de sosyal bilimlerde faydalı olmaya ve bilime katkı sağlamaya başladığını görürüz.

60. Doğum Yılı Münasebetiyle

M. A. YEKTA SARAÇ

ARMAĞANI

60. Doğum Yılı Münasebetiyle M. A. Yekta Saraç Armağanı, üstlendiği vazifelerle İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne ve ülkemiz yükseköğretimine uzun yıllar hizmet etmiş kıymetli hocamız Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç'a naçiz bir armağan sunma fikir ve niyetinin meyvesidir. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Eski Türk Edebiyatı kürsüsünde birçok öğrenci yetiştiren ve Klasik Türk Edebiyatı alanında başta belagat olmak üzere farklı konularda kaynak değerinde kitaplar ve makaleler kaleme alan Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Yükseköğretim Kurulu'nda üyelik, başkan vekilliği ve başkanlık görevlerinde bulunmuş, bu görevleri boyunca ülkemiz yükseköğretim sistemini geliştirmeye, başlattığı ve desteklediği projelerle üniversitelerimizin kalitesini arttırmaya gayret etmiştir.

Kitapta, kısa bir biyografi ve mülakatın ardından Prof. Saraç'ın dostları ve yakın çalışma arkadaşlarının hatıra yazıları ile akademideki dostları, öğrencileri ve onun çalışma alanlarıyla ilgili konularda araştırma yapan meslektaşları tarafından yazılmış 46 makaleye yer verilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6432-18-5

9 786256 432185

ISBN 978-625-6432-20-8 (2.c)